

บทที่ 1

กระแส Home School ในโลกแห่งเสรีภาพการเรียนรู้

ความหมายและข้อพิจารณาเบื้องต้นเกี่ยวกับ Home School

ความคิดเรื่อง “โรงเรียนในบ้าน” หรือ “Home School” หรือ “กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ถูกวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจสำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้าน หรือสภาพการณ์แบบครอบครัว ที่มีผู้ปกครองทำหน้าที่ครูหรือผู้กำกับดูแลกิจกรรมเหล่านั้น”¹ จะว่าไปแล้วอาจจะดูเป็นเรื่องใหม่ ถ้าดูในแง่ของการยอมรับทางกฎหมายหรือรูปแบบการจัดระบบระเบียบเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของเด็กที่ไม่ไปโรงเรียนเหมือนเด็กทั่วไปแต่หาก “เรียนรู้อยู่ที่บ้าน” เหล่านี้ แต่ถ้าดูในแง่ “จิตใจพ่อแม่” และ “กระบวนการเรียนรู้สู่ลูกน้อย” ที่เกิดขึ้นในวิถีทางของการจัดโรงเรียนในบ้านแล้ว เราก็คงจะรู้สึกเหมือน ๆ กันว่า ความคิดเรื่องนี้เป็นเรื่องเก่าแก่แต่โบราณที่ยังคงเกิดขึ้นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ในครอบครัวที่อบอุ่นสักครอบครัวหนึ่งที่กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ บุคลิกภาพ ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ ผ่านความสัมพันธ์อันเป็นธรรมชาติระหว่างพ่อ-แม่-ลูก

แต่ที่มีการนำเรื่องนี้มาพูดกันมากในวงการศึกษาไทยในปัจจุบัน ก็เพราะมี “กระแส” ที่นำโดยหลายประเทศในปัจจุบัน ที่รัฐให้สิทธิและเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองที่สนใจใส่ใจการศึกษาของลูกอยู่แล้ว ก้าวเข้ามาจัด “โรงเรียนในบ้าน” เสียให้เป็นรูปธรรม ให้เป็น “การศึกษาทางเลือก” อีกแบบหนึ่ง ที่สอดคล้องกับยุคสมัยแห่งสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ที่ใคร ๆ ก็เรียกร้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ความคิดเรื่องโรงเรียนในบ้านที่กำลังพูดกันอยู่ในปัจจุบัน จึงเป็นเพียงความพยายามที่จะ “จัดระบบ” ให้แก่กิจกรรมอันเป็นวิถีชีวิตและวิถีการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัวที่มีมาช้านาน ให้เป็นที่ยอมรับในเชิงกฎหมาย เป็นที่วางใจในเชิงคุณภาพการศึกษา และเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าในเชิงการเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ

แต่ในความพยายามที่จะ “จัดระบบ” ให้แก่รูปแบบการเรียนอยู่ที่บ้านนี้ ก็มีประเด็นที่ละเอียดอ่อนและต้องช่วยกันขบคิดให้ดีหลายเรื่อง เพื่อการวาง “ฐานคิด” ที่ถูกต้องให้แก่รูปแบบการศึกษาทางเลือกดังเช่นที่กล่าวนี้

- พ่อแม่ผู้ปกครองพึงมีสิทธิอันชอบธรรมในการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนมากน้อยเพียงไร หากจะมีการให้สิทธิในเรื่องนี้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญที่ดี หรือกฎหมายการศึกษาก็ดี จะกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของพ่อแม่ หรือแบ่งสรรปันส่วนความรับผิดชอบในเรื่องนี้ระหว่างพ่อแม่กับหน่วยงานการศึกษาของรัฐอย่างไร รัฐยังพึงมีสิทธิ

ที่จะแทรกแซงในเรื่องนี้แค่ไหนในฐานะที่การศึกษาคือกลไกพื้นฐานของการสนองอุดมการณ์รัฐ และการศึกษาอาจกลายเป็น “ความเสี่ยงร่วม” ของคนทั้งสังคม หากรัฐปล่อยปละละเลย หรือให้สิทธิเสรีภาพในการจัดการศึกษาอย่างไม่เหมาะสม

- หากมีการ “ให้สิทธิ” ในเรื่องนี้แล้ว รัฐจะวางมาตรการ “กำกับ-สนับสนุน-ตรวจสอบ” อย่างไรให้มีคุณภาพอันควรระหว่าง “สิทธิ” กับ “ความรับผิดชอบ” ของพ่อแม่ผู้ปกครอง และระหว่างมาตรการ “ส่งเสริมเสรีภาพ” กับมาตรการ “ประกันคุณภาพ” โดยรัฐ พ่อแม่ผู้ปกครองจะมีวิถีทาง “ทวงสิทธิ-รักษาสิทธิ” ควบคู่ไปกับการ “เปิดรับการตรวจสอบจากภายนอก” ในเรื่องนี้ได้อย่างไร
- ในท่ามกลางความยืดหยุ่นหลากหลายไม่เป็นทางการของรูปแบบการเรียนอยู่กับบ้าน อะไรคือ “หลักการร่วม” ของการเรียนรู้ที่ดี ที่ไม่ว่าโรงเรียนในแบบ โรงเรียนนอกแบบ หรือโรงเรียนทางเลือกที่ใดล้วนพึงยึดถือ อะไรคือแนวทางการจัดโรงเรียนในบ้านที่พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพและมีคุณค่าสำหรับเด็ก ๆ หลักการและแนวทางร่วมเหล่านี้จะเป็นหลักประกันไม่ให้เกิด “Home School” กลายเป็นเพียงการคืนร่นทางออกจากความขมขื่นที่พ่อแม่จำนวนมากมีต่อระบบการศึกษา ที่อาจพาความขมขื่นรูปแบบใหม่มาสู่เด็ก ๆ และสังคมโดยไม่ตั้งใจ
- ความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่าง “บ้าน-โรงเรียน” ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนในบ้านควรเป็นอย่างไร โรงเรียนจะส่งเสริมบ้านและบ้านจะใช้ประโยชน์โรงเรียนได้อย่างไรในการจัดโรงเรียนในบ้าน อะไรคือ “จุดเชื่อมต่อ” ระหว่างการศึกษาทางเลือกกับการศึกษาในระบบ เด็ก ๆ “Home School” ที่ต้องการศึกษาต่อจะเป็นที่ยอมรับของสถาบันการศึกษาได้อย่างไร
- เราจะเรียนรู้อะไรได้บ้างจากปรากฏการณ์ Home School ที่เกิดขึ้นทั่วโลก เพื่อการส่งเสริมให้มี “การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนระบบการบริหารการศึกษาในภาพรวม” เพื่อการเรียนรู้ที่ดีและมีความสุขของเด็กทุกคน

สิ่งเหล่านี้คือประเด็นคำถามสำคัญในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาให้เปิดกว้างสำหรับการศึกษาทางเลือกแบบนี้ ให้เป็นการศึกษาทางเลือกที่ได้อย่างแท้จริงสำหรับเด็กไทยจำนวนหนึ่งและสังคมไทยในภาพรวม

ความคิดเรื่องโรงเรียนในบ้านที่กำลังพูดคุยกันอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นเพียงความพยายามที่จะ “จัดระบบ” ให้แก่กิจกรรมอันเป็นวิถีชีวิตและวิถีการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัวที่มีมาช้านานให้เป็นที่ยอมรับในเชิงกฎหมาย เป็นที่วางใจในเชิงคุณภาพการศึกษาและเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าในเชิงการเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ

ในทางตรงกันข้าม หากไม่มีการขบคิดให้รอบคอบในการส่งเสริมการศึกษาทางเลือกแบบต่าง ๆ แต่เปิดกว้างไปตามกระแสเรียกร้องหรือการเอาอย่างต่างประเทศ โดยไม่กำหนดให้ดีว่าใคร

ฟังทำอะไร อย่างไร เพื่อใครในเรื่อง “โรงเรียนในบ้าน” นี้ ก็อาจส่งผลเสียต่อเด็กไทยและสังคมไทยได้เช่นกัน

ปัจจัยผลักดันความคิดเรื่อง Home School

ปัจจุบันการจัดโรงเรียนในบ้านแพร่หลายมากขึ้นในหลายประเทศ โดยกระแสความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ปรากฏชัดเจนในระยะสองทศวรรษที่ผ่านมาเอง ซึ่งปัจจัยที่จุดกระแสการศึกษาทางเลือกแบบนี้ขึ้นนั้นมีอยู่หลายประการ ทั้งในส่วนที่เป็น ปัจจัยเฉพาะประเทศ ได้แก่ บริบทหรือความเปลี่ยนแปลงอันเป็นเครื่องอธิบายกระแสความต้องการเรื่องการศึกษาทางเลือกในแต่ละประเทศ อาทิ ในสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ได้มีภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่ก่อให้เกิดกระแสความต้องการมหาชนต่อการปฏิรูปการศึกษาอย่างรุนแรง มีหนังสือที่ออกมาชี้ภาวะวิกฤตทางการศึกษา เช่น “A Nation At Risk”² เป็นต้น ปัญหาความไม่เหมาะสมของการศึกษาที่รัฐจัดให้จึงเป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวจำนวนหนึ่งหันไปฟังการศึกษาทางเลือกในรูปแบบ Home School มากขึ้น

นอกจากนี้กระแส Home School ยังอาจเกิดขึ้นจาก ปัจจัยร่วม ได้แก่ บริบทหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นร่วมกันในหลาย ๆ ประเทศและเป็นส่วนผลักดันกระแสความนิยมเรื่อง Home School เช่นกัน อาทิ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษาในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมาได้เจริญรุดหน้าไปมาก การเรียนด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และมัลติมีเดียมีความเป็นไปได้มากขึ้นและราคาถูกลงในประเทศที่เจริญแล้ว เป็นเหตุให้รูปแบบการเรียนรู้อยู่กับบ้านที่ “ผู้เรียนกำกับวิถีทางการเรียนรู้ของตนเอง” (Self-directed Learning) จึงมีความเป็นไปได้โดยสะดวกและเป็นที่นิยมมากขึ้นเป็นลำดับ

ในประการแรกจากเอกสารวิชาการตลอดจนบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัด Home school ชี้ว่าความเสื่อมศรัทธาต่อระบบโรงเรียนนั้นอาจจัดได้ว่าเป็นปัจจัยหลักและเป็นปรากฏการณ์ร่วมในหลายประเทศที่เกิดขึ้นเด่นชัดนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 (พ.ศ. 2523) เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาความล้มเหลวของระบบการศึกษาของหลายประเทศที่ไม่อาจช่วยยกระดับการรู้หนังสือและศักยภาพของบุคคลได้อย่างแท้จริง

- ในสหรัฐอเมริกามีการประมาณการในปี 1986 ว่าคนอเมริกันวัยผู้ใหญ่ถึง 1 ใน 3 ขาดทักษะการอ่านที่พอเพียงสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านบทความในหนังสือพิมพ์ การอ่านฉลากคำเตือนข้างขวดยา หรือแม้แต่การอ่านตารางรถประจำทาง³
- ในปี 1987 มีผลการวิจัยจาก Lancaster University ในประเทศอังกฤษ ได้ประมาณว่ามีคนอังกฤษถึง 7 ล้านคน หรือร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมดที่ไม่รู้หนังสือ⁴
- ในอังกฤษอีกเช่นกัน ที่ผลการสำรวจอีกชิ้นหนึ่งพบว่าร้อยละ 52 ของเด็กวัยรุ่นอังกฤษที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ยังไม่สามารถทำความเข้าใจกับคำอธิบายเกี่ยวกับข้อปฏิบัติเวลา

เกิดเพลิงไหม้ที่ติดอยู่ทั่วไปได้ นอกจากนี้มีถึง 1 ใน 3 ที่ยังไม่สามารถคำนวณร้อยละได้ง่ายได้ (เช่น “จำนวนเท่าไรคือ 50 % ของ 180 ?” เป็นต้น) และอีก 1 ใน 4 ที่ไม่สามารถกรอกแบบฟอร์มสมัครงานได้อย่างถูกต้อง⁵

เฉพาะปรากฏการณ์ความล้มเหลวของระบบการศึกษาของอังกฤษนั้น รุนแรงถึงขั้นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของอังกฤษขณะนั้นคือ Sir Keith Joseph ถึงกับออกมากล่าวว่าเด็กอังกฤษร้อยละ 40 เกือบจะไม่ได้สติปัญญาอะไรเพิ่มเติมเลยจากการศึกษาภาคบังคับ 11 ปีที่รัฐจัดให้⁶

ในสหรัฐอเมริกา นักศึกษาคณหนึ่งได้เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ New York Times ฉบับวันที่ 6 พฤศจิกายน 1991 มีความตอนหนึ่งว่า

“ดิฉันเชื่อว่าสาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศเราตกไปอยู่หางแถวในเรื่องการศึกษาเป็นเพราะเราถูกสอนแต่ให้ท่องจำเป็นหลักจนถึงเกรด 10 หรือ 11 ด้วยซ้ำ จะดีกว่ามากถ้าครูในชั้นประถมและมัธยมต้นของเราตั้งต้นอธิบายเบื้องหลังสูตรคณิตศาสตร์ หรือชวมนาคุยถึงแง่มุมต่าง ๆ ในวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ดิฉันจำไม่ได้เลยว่าเคยถูกครูดมอะไรเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดที่ดิฉันมีต่อเหตุการณ์บางอย่างในสังคมหรือการตัดสินใจบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงชะตากรรมของประเทศ ถ้าเราไม่รู้จักจำแนกแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ รอบตัวเราตั้งแต่อยู่ในโรงเรียน เราจะไปแข่งขันในโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างไร ปัญหาที่เราต้องเผชิญในชีวิตจริงไม่ใช่ปัญหาที่มีใครเขียนโจทย์มาให้พร้อมเฉลยทำเล่มเหมือนในโรงเรียน.....”⁷

ความเสื่อมศรัทธาในระบบการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่ทำให้คนอเมริกันจำนวนไม่น้อยเริ่มรู้สึกถึงความต้องการที่จะเข้ามาบัญชาการการศึกษาของลูกหลานด้วยตนเองมากขึ้น

นอกจากนี้ในสหรัฐอเมริกานั้น ข้อมูลบ่งชี้ประการหนึ่งที่ทำให้คนทั่วไปเริ่มวิตกกังวลกับการศึกษาคือการขาดแคลนครูดี ๆ มากขึ้นเป็นลำดับ และในระบบการศึกษอเมริกานั้น คนที่ทำหน้าที่ “ครู” จริง ๆ ก็มีสัดส่วนน้อยกว่าบุคลากรสายอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับประเทศชั้นนำอื่น ๆ จึงกลายเป็นว่างบประมาณเพื่อการศึกษาในแต่ละปีไม่ได้ทุ่มลงไปในตัว “ครู” จริง ๆ เท่าใดนัก แต่กลายเป็นทุ่มไปที่บุคลากรสายบริหารและสนับสนุนวิชาการเป็นส่วนใหญ่

เปรียบเทียบสัดส่วนบุคลากรทางการศึกษาของประเทศชั้นนำ⁸

ประเทศ	สัดส่วนบุคลากร			สัดส่วนจำนวนครูต่อบุคลากรสายอื่น
	ครู	ผู้บริหาร/ศึกษานิเทศก์	บุคลากรสนับสนุน/ธุรการ	
เบลเยียม	80.0	10.0	10.0	4.0 : 1
ญี่ปุ่น	77.4	-	22.6	3.4 : 1
อิตาลี	76.4	7.3	14.5	3.5 : 1
ออสเตรเลีย	69.1	7.1	28.6	1.9 : 1
ฟินแลนด์	60.8	-	39.2*	1.6 : 1
ฝรั่งเศส	60.0	-	40.0*	1.5 : 1
เดนมาร์ก	57.9	28.1	15.8	1.3 : 1
สหรัฐอเมริกา	43.6	24.2	33.9	0.8 : 1

*รวมบุคลากรที่เป็นผู้บริหาร/ศึกษานิเทศก์

นอกจากนั้นแล้ว จากการศึกษาของ National Commission on Teaching and America 's Future ในปี 1996 ยังพบอีกว่ามีครูแรกประจำการถึงร้อยละ 25 ที่ยังขาดความพร้อมหรือยังมิได้รับใบประกอบวิชาชีพครู และครูเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกส่งไปประจำในพื้นที่ยากจนที่เต็มไปด้วยเด็กที่ด้อยโอกาส แทนที่เด็กเหล่านี้จะได้ครูดี ๆ ที่อาจเป็นผู้หันเหชีวิตเขาไปสู่หนทางที่ดีขึ้น จึงกลับกลายเป็นต้องตกอยู่ในมือครู “มือใหม่” ที่มีที่จะเป็นการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง เน้นหนักการท่องจำมากกว่าจะเอาใจใส่ถึงปัญหาความต้องการและศักยภาพของเด็กเป็นรายบุคคล⁹

ประการที่สอง สิ่งที่ปรากฏชัดเจนเป็นปรากฏการณ์ของยุคโลกาภิวัตน์และมีส่วนผลักดันกระแส Home School ไม่น้อยก็คือ ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ โลกปัจจุบันเป็นโลกแห่ง “เสรีภาพการเรียนรู้” ที่คนทุกคนมีโอกาสและเส้นทางเข้าถึงการศึกษได้อย่างหลากหลาย และในขณะเดียวกันคนในยุคปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะเรียกร้องเสรีภาพเรื่องนี้มากขึ้นด้วย

- มีการประมาณกันว่าปริมาณข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ ในโลกนั้นเพิ่มขึ้นในอัตราทวีคูณอย่างรวดเร็ว จนมีการกล่าวว่าทุก ๆ 2-3 ปี ปริมาณ “องค์ความรู้” ในโลกจะเพิ่มขึ้น 1 เท่าตัว¹⁰
- ปัจจุบันคนสามารถเรียนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และมัลติมีเดียต่าง ๆ จนคนมีความจำเป็นต้องเรียนในระบบน้อยลงเรื่อย ๆ ในอนาคตคนอาจเรียน “ว่าความ” ผ่านการสอนทางคอมพิวเตอร์ซึ่งอาจรวมถึงการให้ทดลองว่าความผ่านสถานการณ์จำลองในโปรแกรมสำเร็จรูป (Simulation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันมีการ

ฝึกเช่นที่ว่ำนี้แล้วในหลายวงวิชาชีพ เช่น การฝึกขับเครื่องบินในห้องควบคุมสถานการณ์จำลองหรือการฝึกผ่าตัดประสาทผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปในลักษณะเดียวกัน เป็นต้น¹¹

- ในวงการแพทย์มีการระบุว่าความรู้ที่แพทย์จบใหม่ได้ร่ำเรียนมานั้นประมาณร้อยละ 50 ของความรู้และทักษะเหล่านั้นจะล้าสมัยใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ภายใน 10 ปี เพราะวงการแพทย์พัฒนาไปเร็วมากจน “อายุการใช้งาน” ของความรู้แพทย์สั้นลงเรื่อย ๆ¹²

ในประเทศเสรีนิยมที่เจริญถึงพร้อมด้วยวิทยาการที่ทันสมัยแล้ว กระแสการจัด Home School จึงเป็นไปได้ง่ายขึ้น ด้วยความช่วยเหลือของเทคโนโลยีสารสนเทศ “นำความรู้ถึงบ้านการศึกษาถึงตัว” ทำให้บุคคลสามารถมีการเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกง่ายดายและประหยัดยิ่งขึ้น

ประการสุดท้าย ปัจจัยผลักดันด้านความคิด ความต้องการเรื่อง Home School มากขึ้น นั้นส่วนหนึ่งอาจเกิดจากปัญหาเด็กและเยาวชนตลอดจนความรุนแรงในโรงเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ที่ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองรู้สึกมั่นใจในโรงเรียนน้อยลงเป็นลำดับ ทั้งนี้ในรอบ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา สภาพปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชนในประเทศต่าง ๆ ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับจนในปัจจุบัน กรณีการทำร้ายร่างกาย ยาเสพติด ตลอดจนอาชญากรรมสารพัดประเภทได้กลายเป็นปัญหาแพร่ระบาดในโรงเรียนที่ทำให้ทั้งครูและผู้ปกครองหนักใจอย่างยิ่งและรัฐบาลหลายประเทศถึงกับต้องประกาศนโยบาย “โรงเรียนปลอดภัย” หรือ “โรงเรียนสีขาว” กันถ้วนหน้า

ปัญหานักใจของครูอเมริกันเกี่ยวกับนักเรียน จากการสำรวจความเห็น
ในปี 1940 เทียบกับปี 1980¹³

1940	1980
อันดับ 1 คู้กันในเวลาเรียน	อันดับ 1 ข่มขืนและล่วงเกินทางเพศ
อันดับ 2 เคี้ยวหมากฝรั่ง	อันดับ 2 ปล้นทรัพย์
อันดับ 3 เล่นส่งเสียงดัง	อันดับ 3 ทำร้ายร่างกาย
อันดับ 4 วิ่งตามทางเดิน	อันดับ 4 ขโมยของ
อันดับ 5 ไม้เข้าคิว	อันดับ 5 วางเพลิง
อันดับ 6 ไม้ทิ้งขยะในถังผง	อันดับ 6 วางระเบิด
	อันดับ 7 ฆาตกรรม
	อันดับ 8 ฆ่าตัวตาย

ในอเมริกา มีเด็ก 135,000 คนที่พกอาวุธปืนไปโรงเรียนทุกวัน และใน
ญี่ปุ่นมีเด็กนักเรียนสาววัยรุ่นถึงร้อยละ 23 ที่ถูกชักชวนให้ขายบริการทาง
เพศ และมีถึงร้อยละ 6 ที่ขายบริการทางเพศมาแล้ว

ดัชนีหลายอย่างได้บ่งชี้ปัญหาเหล่านี้อย่างชัดเจน

- คดีอาชญากรรมเกิดขึ้นกว่า 3 ล้านคดี ในบริเวณหรือละแวกโรงเรียน 85,000 แห่งของสหรัฐ ในปี 1993¹⁴
- เด็กอเมริกัน 135,000 คน พกอาวุธปืนไปโรงเรียนทุกวัน¹⁵
- ในญี่ปุ่น เด็กนักเรียนสาววัยรุ่นร้อยละ 23 ถูกชักชวนให้ขายบริการทางเพศและร้อยละ 6 ตกใจขายบริการทางเพศ¹⁶

กรณีล่าสุดการสังหารหมู่เด็กนักเรียนที่ Colorado สหรัฐอเมริกา¹⁷ และที่ Alberta แคนาดา¹⁸ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน ที่คงทำให้หลาย ๆ คนไม่แปลกใจจนเกินไปนักเมื่อเห็นแนวโน้มการจัด Home School พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในหลายประเทศ และจากสภาพปัญหาเด็กและเยาวชนที่ค่อนข้างจะเป็นปรากฏการณ์ร่วมของแทบทุกสังคม จึงเป็นที่น่าเชื่อได้ว่าแนวโน้มที่พ่อแม่จะให้ความสนใจเรื่องนี้มากขึ้น จึงน่าจะเป็นกระแส “สากล” ที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นในทุกสังคมเช่นกัน

กระแส Home School ในประเทศต่าง ๆ

เฉพาะในสหรัฐอเมริกา ข้อมูลจาก National Home Education Research Institute (NHERI) ได้ประมาณการว่าปัจจุบันมีเด็กอเมริกันที่เรียนอยู่กับบ้านเป็นจำนวนถึง 1.23 ล้านคนและมีอัตราการขยายตัวอยู่ระหว่างร้อยละ 20-65 ขึ้นอยู่กับแต่ละมลรัฐ และคาดว่าด้วยอัตราการขยายตัวเช่นนี้ ในปี 2008 อาจมีเด็กที่เรียนอยู่กับบ้านเป็นจำนวนถึง 6.87 ล้านคน¹⁹

พักหลังนี้ คนอเมริกันยิ่งสนใจเรื่อง Home School มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะข้อเท็จจริงและผลการวิจัยต่างชี้ไปในทำนองเดียวกันว่าเด็ก ๆ ที่เรียนรู้อยู่กับบ้านมิได้เป็นเด็ก "ประหลาด" แต่อย่างไร ตรงกันข้ามเด็กเหล่านี้กลับมีผลการเรียนค่อนข้างดีกว่าเด็กอเมริกันโดยเฉลี่ยอย่างชัดเจน ผลการวิจัยในปี 2538 พบว่าคะแนนสัมฤทธิ์ผลของเด็ก Home School ในวิชา ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาและทักษะการเรียนอยู่ในช่วง percentile ที่ 80-87²⁰ (หมายถึงถ้ามีเด็กอเมริกัน 100 คน มาเรียง ๆ กันตามลำดับคะแนน เด็ก Home School โดยเฉลี่ยจะยืนอยู่แถว ๆ ที่ 13-20 และมีเด็กถึง 80-87 คนที่คะแนนน้อยกว่าเขา)

นอกจากนี้เด็ก Home School ยังโชว์ฟอร์มดี โดยการไปคว้ารางวัลที่โน่นที่นี้บ่อย ๆ เช่น การประกวด "ฝั่งน้อยนักสะกดคำ" ระดับชาติ หรือ "National Spelling Bees" ที่เด็กที่คว้าตำแหน่งแชมป์ท่ามกลางผู้เข้าแข่งขันทั่วประเทศนับหมื่นคน ก็เป็นเด็กที่เรียนอยู่กับบ้านซึ่งกรณีเด็ก Home School ผู้หนึ่งที่เขียนรายงานวิจัยเล็ก ๆ เรื่อง "แมงมุม" ก็เป็นที่ถูกอกถูกใจผู้ใหญ่ถึงกับได้รับเชิญไปเสนอผลงานถึงสถาบัน Smithsonian อันเป็นสถาบันวิชาการชั้นเลิศของประเทศ เป็นต้น²¹

กรณีสหรัฐอเมริกานั้นนอกจากกล่าวได้ว่าการจัดโรงเรียนในบ้านได้กลายมาเป็นกระแสการจัดการศึกษาทางเลือกอันเป็นที่ยอมรับของสังคมอเมริกามากขึ้นเป็นลำดับ ถึงขั้นที่นิตยสาร Newsweek ฉบับที่ 5 ตุลาคม 2541 ได้อ้างว่าจำนวนเด็กอเมริกันที่เรียนอยู่กับบ้านในปี 2541 อาจมีจำนวนสูงถึง 1.5 ล้านคน

เทียบกับเมื่อปี 2533 ซึ่งมีจำนวนเพียง 300,000 คน โดยนิตยสาร Newsweek ได้วิจารณ์ว่ารูปแบบโรงเรียนในบ้านนั้น " ..Edging ever closer to the mainstream in American society." หรือ "ขยับเข้าไปใกล้จะเป็นกระแสหลักในสังคมอเมริกาน้อยู่มาก" ²² นอกจากนี้ ในเวลาใกล้เคียงกันหนังสือพิมพ์ New York Times ฉบับวันที่ 29 ตุลาคม 2541 ก็ได้เปิดเผยข่าวทำนองเดียวกันว่าเด็ก Home School ในสหรัฐอาจมีจำนวนถึง 1.6 ล้านคน ซ้ำยังเสนอข่าวทำนองว่า เด็กเหล่านี้นอกจากจะเป็นที่ยอมรับมากขึ้นแล้ว ยังมีศักยภาพในการเรียนรู้สูงกว่าเด็กอเมริกันโดยเฉลี่ย โดยอ้างผลการสำรวจจาก **National Home Education Research Institute (NHERI)** ว่าในปี 2539 เด็ก Home School ร้อยละ 86 มีคอมพิวเตอร์ใช้ และได้ใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนอยู่กับบ้าน ²³

สรุปข้อได้เปรียบของ Home School ที่มักจะถูกอ้างถึง ²⁴
<ul style="list-style-type: none"> ● พ่อแม่ผู้ปกครองมีเวลาอยู่กับลูกเต็มที่ ความผูกพันอบอุ่นระหว่างพ่อแม่ลูกย่อมแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ● พ่อแม่ผู้ปกครองที่โอกาส “เลือก” และ “ปรับ” แนวทางการจัดหลักสูตรและการสอนให้เหมาะกับแบบแผนชีวิต ความเชื่อ ตลอดจนความต้องการและความพร้อมของลูกได้อย่างยืดหยุ่น แทนการส่งลูกไปรับการศึกษาแบบ “เหมาโหล” ที่บังคับให้ลูกต้องเรียนทุกอย่างเหมือนกัน และพร้อม ๆ กับเด็กอื่น ๆ ในขณะที่ลูกยังอาจไม่สนใจหรือไม่พร้อมที่จะเรียนเรื่องนั้น ๆ ● เด็กได้รับการปฏิบัติในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจและสิทธิเสรีภาพของตนเอง ไม่มีพ่อแม่คนใด “ตีตรา” ลูกว่าเป็น “เด็กเรียนช้า” หรือ “เด็กมีปัญหา” เหมือนในโรงเรียน ● การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ต่อเนื่องตลอดเวลาโดยไม่มี “เปิดเทอม” หรือ “ปิดเทอม” ที่ชัดเจน การเรียนรู้อย่างสนุกสนานต่อเนื่องจะค่อย ๆ ปลูกฝังจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้อยู่เสมอเช่นกัน ● และในชีวิตจริงการเรียนรู้และพัฒนาตนเองก็ไม่มีเปิดเทอมหรือปิดเทอมเช่นกัน การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริง เป็นได้ง่ายขึ้นในบรรยากาศของครอบครัว ที่สามารถจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ทั้งในบ้านนอกบ้านได้มากมาย แทนที่จะให้เด็กเรียนแต่จาก “หนังสือ” และ “คำบรรยาย” เท่านั้น

สำหรับในประเทศแคนาดา จากการสำรวจในปี 1993 พบว่ามีชาวแคนาดาที่สอนลูกอยู่กับบ้านในรูปแบบ Home School เป็นจำนวนถึงประมาณ 30,000 ครอบครัว และภูมิหลังอาชีพของครอบครัวเหล่านี้มีหลากหลายตั้งแต่อาจารย์มหาวิทยาลัยไปจนถึงเกษตรกร ²⁵

สำหรับในออสเตรเลีย ซึ่งปกครองในลักษณะที่ให้อำนาจการจัดการศึกษาแก่รัฐ (State) ต่าง ๆ เช่นเดียวกับ สหรัฐอเมริกา จึงมีความหลากหลายในการจัด Home School ในรัฐต่างๆ แต่ในภาพรวมแล้วก็มีแนวโน้มจำนวนเด็กที่เรียนอยู่กับบ้านเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนเช่นกัน โดยจากจำนวน 18,000 คน ในปี 2540 มีการประมาณการว่าในปี 2551 จะมีเด็กที่เรียนอยู่กับบ้านเพิ่มขึ้นเป็น 83,000 คน ²⁶

จำนวนเด็ก Home School ในบางประเทศ

ประเทศ	จำนวน
สหรัฐอเมริกา	1,230,000 ในปี พ.ศ.2540 และประมาณว่าจะเป็น 6,870,000 ในปี พ.ศ. 2551
ออสเตรเลีย	18,000 ในปี พ.ศ.2540 และประมาณว่าจะเป็น 83,000 ในปี พ.ศ. 2551
ฝรั่งเศส	ประมาณ 20,000 คน
นอร์เวย์	ประมาณ 200 คน
อังกฤษ	ประมาณ 20,000 คน
แคนาดา	ประมาณ 30,000 ครอบครัว

ในกรณีประเทศทางแถบยุโรป การจัด Home School ได้รับการยอมรับและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในประเทศสมาชิก European Union ส่วนใหญ่ โดยอาจจำแนกความเป็นไปเรื่อง Home School ของประเทศในยุโรปได้เป็น 4 ลักษณะใหญ่ คือ²⁷

- ประเทศที่ยอมรับการจัด Home School อย่างเป็นทางการและถูกต้องตามกฎหมายมานานแล้ว ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ เบลเยียม เดนมาร์ก นอร์เวย์ โปรตุเกส และลักเซมเบิร์ก
- ประเทศที่เพิ่งจะให้การยอมรับการจัด Home School ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ ออสเตรเลีย
- ประเทศที่ไม่มีการยอมรับทางกฎหมายต่อการจัด Home School แต่อนุโลมหรือมีข้อยกเว้นให้เป็นกรณี ๆ ไป ได้แก่ สเปน กรีซ และเนเธอร์แลนด์
- ประเทศที่กำหนดว่าเด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนเท่านั้น (Compulsory Schooling) ได้แก่ เยอรมัน

สำหรับจำนวนและแนวโน้มเด็กที่เรียนรู้อยู่ที่บ้านในประเทศแถบยุโรปนั้น เนื่องจากในหลายประเทศยังมีได้มีระบบการลงทะเบียนครอบครัวที่สอนลูกอยู่ที่บ้านอย่างเป็นทางการ จึงทำให้ตัวเลขสถิติต่าง ๆ ประมวลได้ยากและหลายกรณีก็เป็นเพียงการประมาณการเช่นกัน เช่น ฝรั่งเศส มีการประมาณว่ามีเด็กที่เรียนอยู่ที่บ้านประมาณ 20,000 คน²⁸ หรือในนอร์เวย์ แม้จะมีเด็กที่เรียนอยู่ที่บ้าน

เพียง 200 คน แต่ก็มีการประเมินว่าเป็นอัตราการเพิ่มถึง 400 % ในระยะเวลาเพียง 2 ปี²⁹ ส่วนใน **อังกฤษ** แม้จะไม่มีตัวเลขจำนวนเด็กเป็นทางการแต่ก็มีการประมาณการว่ามีครอบครัวชาวอังกฤษหลายพันครอบครัวกำลังดำเนินการจัดโรงเรียนในบ้านให้ลูกหลานของตนอยู่คิดเป็นจำนวนเด็ก Home School กว่า 20,000 คน³⁰

แต่แน่นอนที่เมื่อเกิดกระแสความเคลื่อนไหวใด ๆ ที่แปลกใหม่ขึ้นในสังคมก็ย่อมนำมาซึ่ง “กระแสต้าน” โดยธรรมชาติ ในบางประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา กระแสต่อต้าน Home School เกิดขึ้นจากกลุ่มครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาซึ่งมองว่าการจัดการเรียนการสอนในบ้านเป็นการ ขัดต่อหลักการจัดการศึกษาที่ดี อาทิ National Education Association ซึ่งเป็นสหภาพครูในสหรัฐได้ออกแถลงการณ์ในปี 1992 ว่า การจัดโรงเรียนในบ้านนั้น “..ไม่สามารถให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์แก่ผู้เรียนได้ หากผู้ปกครองประสงค์จะจัดโรงเรียนในบ้านขึ้น จะต้องดำเนินการภายใต้ข้อกำหนดอย่างเข้มงวดของรัฐ ผู้ที่จะทำหน้าที่สอนจะต้องได้รับใบอนุญาตและหลักสูตรที่จะใช้สอนจะต้องได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ..”³¹ และในบางกรณีถึงกับมีการกล่าวหาว่า “..การสอนเด็กอยู่กับบ้านเป็นพฤติกรรมทารุณเด็ก (child abuse) แบบหนึ่ง เพราะเป็นการพรากเด็กออกจากปฏิสัมพันธ์ปกติระหว่างมนุษย์..”³²

National Association of Elementary School Principals (NAESP) ของสหรัฐยังได้เคยออกมาแสดงความไม่เหมาะสมของ Home School ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ถึง 8 ประการ ได้แก่³³

- เป็นการปิดกั้นเด็กจากประสบการณ์ทางสังคม
- เป็นการแยกเด็กออกจากกลุ่มชนชั้นทางสังคมหรือกลุ่มเชื้อชาติอื่น ๆ ในสังคม
- เป็นการจำกัดโอกาสที่เด็กจะได้สัมผัสกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้อย่างกว้าง ขวางตามที่มีในหลักสูตรปกติทั่วไป
- อาจดำเนินการสอนไปโดยผู้ที่ไม่มีความรู้หรือคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นครู
- เป็นการเพิ่มภาระแก่เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในการสอดส่องดูแล
- ทำให้การสอบวัดมาตรฐานการศึกษาเป็นไปได้โดยยากลำบาก
- อาจเป็นผลเสียต่อสุขภาพและความปลอดภัยของเด็ก
- อาจไม่เหมาะสมในกรณีเด็กพิเศษที่มีความต้องการต่างจากเด็กทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ก็มีการวิจารณ์ว่ากระแสต่อต้านจากกลุ่มครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาเหล่านี้ ส่วนหนึ่งก็อาจเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่ขัดกัน เพราะ โรงเรียนและหน่วยงานการศึกษามักได้รับจัดสรรงบประมาณในรูปเงินต่อหัวนักเรียน ซึ่งตกถึงหัวละ 3,000 - 4,000 เหรียญสหรัฐต่อปี การที่พ่อแม่

หันไปจัดโรงเรียนในบ้าน ไม่ส่งเด็กมาลงทะเบียนเข้าโรงเรียนปกติ ย่อมส่งผลต่อยอดงบประมาณอุดหนุนจากรัฐที่โรงเรียนพึงได้รับในระยะยาว³⁴

จะอย่างไรก็ตาม แม้จะมีกระแสต่อต้านอยู่บ้าง แต่ในภาพรวมอาจสรุปได้ว่าการจัดโรงเรียนในบ้านเป็นรูปแบบการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการเรียนรู้มากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะแพร่หลายยิ่งขึ้นต่อไป

เชิงอรรถที่ 1

- 1 Van Galen, J. and Pitman, M.A.(Ed.). Home Schooling : Polical Historical, and Pedagogical Perspectives. New Jersey : Ablex Publishing Corporation, 1991, p. 10.
- 2 Nation Commission on Excellence in Education. A Nation at Risk : The Imperative for Educational Reform. Washington, D.C. : U.S. Department of Education, 1983.
- 3 Bendell, J. School's Out : Educating Your Child At Home. London : Education Otherwise Association, 1997, p. 102-103.
- 4 เรื่องเดียวกัน
- 5 เรื่องเดียวกัน
- 6 เรื่องเดียวกัน
- 7 Darling-Hammond, L. The Right to Learn San Francisco : Jossey-Bass, 1997, p. 97.
- 8 เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.
- 9 National Commission on Teaching and American's Future (NCTAF). What Matters Most : Teaching and America's Future. New York : NCTAF, 1996. อ้างใน Darling-Hammond,L. The Right to Learn, p. 21.
- 10 Gardner, H. The Disciplined Mind New York : Simon&Schuster, 1999, p. 53.
- 11 เรื่องเดียวกัน, pp. 52-57
- 12 Bell, D. The Ultimate Guide to Homeschooling Nashville : Thomas Nelson, Inc., 1997, p. 159
- 13 Gorder, C. Home Schools : An Alternative Arizona : Blur Bird Publishing, 1996, pp. 41-42.
- 14 U.S. News and World Report 8 November 1993 อ้างใน Gorder, C. Home Schools : An Alternative, p. 42
- 15 Clinton, H.R. It Takes A Village New York : Simon&Schuster, 1996. อ้างใน Gorder, C. Home Schools : An Alternative, p. 42
- 16 Times 3 May 1999.
- 17 Times 10 May 1999.
- 18 เรื่องเดียวกัน

- 19 National Home Education Research Institute (NHERI) Internet Website
(<http://www.nheri.org>)
- 20 Home School Legal Defense Association (HSLDA). Home Education Across the United States. California :
- 21 Chicago Tribune 28 August 1997.
- 22 Newsweek 10 October 1994.
- 23 New York Times 29 October 1998.
- 24 Hamilton, E. and Hamilton, D. Should I Home School Illinois : InterVarsity Press, 1997, pp.121-2.
- 25 Nikiforuk, A. If learning Is So Natural, Why Am I Going To School ? Toronto : Penguin Book, 1994, p. 119.
- 26 Sparks, E. Estimated Home Educated Children ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet จากสถาบัน Australian Home Education (<http://homeschool.3dproductions.com.au>)
- 27 Home Educators and the Law within Europe ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet จากสถาบัน Education Otherwise (http://www.netlink.co.uk/users/e_o)
- 28 Homeschooling in France ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet จากสถาบัน Education Otherwise (http://www.netlink.co.uk/users/e_o)
- 29 Education Otherwise-Norway ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet จากสถาบัน Education Otherwise (http://www.netlink.co.uk/users/e_o)
- 30 สถาบัน Education Otherwise Internet Website (http://www.netlink.co.uk/users/e_o)
- 31 Klicka, C.J. The Right to Home School North Carolina : Carolina Academic Press, 1998, pp. 21-27.
- 32 เรื่องเดียวกัน, p. 24.
- 33 เรื่องเดียวกัน, p. 25.
- 34 เรื่องเดียวกัน, p. 21-22.